

ပျဉ်းမနားသမိုင်း

မြန်မာသမိုင်းသုတေသနစာစောင်၊ ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ အမှတ်(၃၁)၊ နှာ ၁၉၅ မှ ၂၀၄ ထိ။

ပျဉ်းမနားဒေသတွင် ပျူခေတ်(၂ ရာစုဘီစီမှ အေဒီ ၉ ရာစု)က ပျူမြို့ပြပြည်ရွာများ တည်ထောင်နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ ပျဉ်းမနားမြို့အရှေ့ဘက် (၇)မိုင်အကွာ ပေါင်းလောင်းမြစ်ရှေ့ဘက်ရှိ ရှမ်းရိုးမတောင်စွယ်ပေါ်တွင် ပျူလူမျိုးများ တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့သော ငွေတောင်စေတီ ရှိသည်။ ငွေတောင်စေတီတွင် ပျူစာပါ အုတ်ခွက်များ တွေ့ရှိရသည်။ အစဉ်အလာမှတ်တမ်းများအရ ပျဉ်းမနားနေရောင်ပြအင်း အနောက်ဘက်ရှိ တောင်ကုန်းငယ်ပေါ်ရှိ စူဠာမုနိစေတီတော်သည် ပုဂံမင်းအနော်ရထာ(အေဒီ ၁၀၄၄-၁၀၇၇) တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့သည်ဟုအဆိုရှိသည်။

ပျဉ်းမနားဒေသသည် မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းတွင် တည်ရှိပြီး ကုန်းလမ်းသွားလာရေးနှင့်ပေါင်းလောင်းမြစ်ကြောင်းသွားလာရေးများ ကောင်းမွန်သဖြင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဒေသများမှ လာရောက်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ကြသည်။ ပျဉ်းမနားဒေသသို့ လွယ်လုံ(၁၂)တောင်မှ ကုန်သည်များသည်လည်း လာရောက်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ကာ ရွာရောက်အရပ်တွင် စခန်းချလေ့ရှိသည်။ ပျဉ်းမနားအရှေ့မြောက် ပေါင်းလောင်းမြစ်ကမ်း လှေခွင်းတောင်အနီးရှိ ကျည်တောင်ရွာသည် ဆိပ်ကမ်းကောင်းသည့်ရွာတစ်ရွာ ဖြစ်သည်။

တောင်တွင်းနယ်မှ လာရောက်သူများအနက် လက်ခုပ်ပင်ရွာသားဦးရွှေတုတ်သည် ပျဉ်းမနားနယ် ငါးလိုက်ချောင်းမြောက်ဘက်ရှိ ရွာကောက်သူနှင့်အိမ်ထောင်ကျကာ အခြေချနေထိုင်ခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့ နေထိုင်ခဲ့ရာမှ ဦးရွှေတုတ်နှင့် အပေါင်းပါကိုးဦးသည် မြို့တည်ရန် စိတ်ကူးရခဲ့သည်။ ၎င်းတို့သည် တောင်တွင်းကြီးမှ ရောက်လာသော သိုက်ဆရာဦးကြာဥထံ မြို့တည်ရန် အခါပေးစာတမ်းတစ်ခု ရေးသားပေးရန် တောင်းခံခဲ့သည်။ ဦးကြာဥ၏အခါပေးစာတမ်းအရ ဦးရွှေတုတ်နှင့်အပေါင်းပါ ကိုးဦးသည် မြို့မတည်မီ (၇)ရက်အလို ရှမ်းကန်တောင်ဘက်ရှိ တောင်ကုန်းပေါ်တွင် ၈ အောက်တိုဘာ ၁၃၀၄ ခုနှစ်၊ နံနက်(၄)ချက်တီးအချိန် (စက်နာရီ ၆ နာရီခန့်)၌ ဉာဏ်တော်ကိုးမိုက်(၄.၅)ပေစီရှိသော ဘုရားကိုးဆူကို စတင်တည်ထားကိုးကွယ်သည်။ ဘုရားကိုးဆူတည်သောနေ့သည် နင်းကြမ်း(ယခု ပျဉ်းမနား)မြို့တည်ရန် ပဏ္ဍိတရိုက်သည့်နေ့ ဖြစ်သည်။ မြို့တည်ရန် ပဏ္ဍိတရိုက်ပြီးနောက် မြို့အမည်ကို ယခင်ကပင် အမည်တွင်နေသည့်နင်းကြမ်းဟုအမည်ပေးသည်။

နင်းကြမ်းမြို့တည်ရန် ပဏ္ဍိတရိုက်ပြီးနောက် (၁၅ အောက်တိုဘာ ၁၃၀၄)ခုနှစ်တွင် ဦးရွှေတုတ်သည် ပျဉ်းမနားဒေသရှိ ရွာကိုးရွာ ဖြစ်သည့်တောင်ဝင်ရွာ၊ ဆိတ်နံတုံးရွာ(ယခု အောင်သုခကျေးရွာ)၊ သပြေတန်းရွာ၊ ကြက်ပြေးရွာ(ယခု သပြေကုန်းရပ်ကွက်)၊ မီးလောင်ကုန်းရွာ၊ ရွာကောက်ရွာ၊ သစ်တပ်ရွာ၊ ရွှေပေးရွာ၊ ရေပြာရွာ စသည့်ရွာကိုးရွာမှ တစ်ရွာလျှင် တစ်ဦးကျယူ၍ အိုးသစ်၊ အိမ်သစ်များ တည်ဆောက်စေခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှပင် စတင်ကာ နင်းကြမ်းမြို့သည် လူနေအိမ်ခြေများဖြင့် တစတစ စည်ကားလာခဲ့သည်။

ဟံသာဝတီမင်း ငါးဆူဒါယကာ နန္ဒဘုရင်(အေဒီ ၁၅၈၁-၁၅၉၉)လက်ထက် အေဒီ ၁၅၉၈ ခုနှစ်တွင် ဘုန်းတော်ကြီးခင်ကြီးဖြူသည် နင်းကြမ်းမြို့ အရှေ့မြောက်ဘက်ရှိ ပြင်ဦးရာကွာဝေးသော လေခွင်းတောင်ပေါ်တွင် မျက်နှာ(၉)ဘက်ရှိ ကိုးမုတ်ပြန်စေတီကို တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့သည်။ ထိုစေတီကို လှေခွင်းတောင်ဘုရားဟု ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုစေတီတွင် ကုန်းဘောင်ခေတ် စစ်ကိုင်းမင်း(အေဒီ ၁၈၁၉-၁၈၃၇)လက်ထက် ၁၈၃၁ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ရေဆင်းရွှေကျောင်းဆရာတော် မုနိန္ဒဓဏ ကြေးချိန်တစ်ရာရှိသော ခေါင်းလောင်းကို ချိတ်ဆွဲပူဇော်ခဲ့သည်။ ထိုခေါင်းလောင်းစာအရ နှလုံးမွေ့လျော်ဖွယ်ရာ ပေါင်းလောင်းမြစ်အနီးရှိ ကျည်တောင်ရွာသည် ဆိပ်ကမ်းကောင်းပြီး လှည်း၊ လှေ၊ ခြေလျင်၊ ပခုံးထမ်း၊ ခေါင်းရွက်ကုန်သည်အပေါင်းတို့ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရာဌာနတစ်ခု ဖြစ်ကြောင်း သိရသည်။

နင်းကြမ်းဒေသသည် ပထဝီအနေအထားအရ အင်းဝမင်း အုပ်ချုပ်မှုအောက်သို့လည်းကောင်း၊ တောင်ငူမင်း အုပ်ချုပ်မှုအောက်သို့လည်းကောင်း ကျရောက်ခဲ့သည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ် စစ်ကိုင်းမင်း(အေဒီ ၁၈၁၉-၁၈၃၇)လက်ထက်တွင် နင်းကြမ်းနယ်သည် တောင်ငူမြို့ဝန်၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် ရှိသည်။ သာယာဝတီမင်း(အေဒီ ၁၈၃၇-၁၈၄၆)လက်ထက် နင်းကြမ်းကို မြို့အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။ ပုဂံမင်း(အေဒီ ၁၈၄၆-၁၈၅၃)လက်ထက် အေဒီ ၁၈၅၂ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်မြန်မာ ဒုတိယစစ်ပွဲဖြစ်ပွားပြီး ၂၀ ဒီဇင်ဘာ ၁၈၅၂ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့က ပဲခူးနယ်ကို သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် မြန်မာပိုင်နက်တွင် ပဲခူးနယ်ကို ပိုင်းခြားသည့်နယ်ခြားမှတ်တိုင်ကို ရေနီမြို့အနားတွင် စိုက်ထူလိုက်ရာ ကေတုမတီတောင်ငူ(၅၅)မြို့အနက် ၁၂ မြို့သည် မြန်မာမင်းပိုင်နက်တွင် ကျန်ရှိခဲ့သည်။ ထို ၁၂ မြို့မှာ-

(၁)တောင်ညို

(၂)ဝါးနွယ်ကုန်း(ယခု လယ်ဝေး)

(၃)မင်းပြင်

(၄)ရန်အောင်မြင်

(၅)ဝက္ကမူ

(၆)သစ်တပ်တောင်ဝင်

(၇)ဇေယျသိမ်(ယခု ဇေယျ)

(၈)ရွှေမြို့

(၉)နင်းကြမ်း(ယခု ပျဉ်းမနား)

(၁၀)ပျဉ်းမနား(လမ်းပျဉ်းမနား/ပျဉ်းမနားဟောင်း)

(၁၁)ပြကောင်း(ယခု ကျည်တောင်ကန်အနီး)

(၁၂)ကျည်တောင်ခေါ်မတို့ဖြစ်သည်။ ထိုမြို့များကို နယ်ကျွန်းများဟုခေါ်ခဲ့ကြသည်။

မင်းတုန်းမင်း(အေဒီ ၁၈၅၃-၁၈၇၈)လက်ထက်မှစ၍ နယ်ကျွန်း ၁၂ မြို့ကို တောင်ငူ၊ ရမည်းသင်း နှစ်မြို့ဝန်က အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ဆင်ဝန်ဦးဖိုးမောင်သည် မင်းတုန်းမင်း၏တာဝန်ပေးချက်အရ နင်းကြမ်းမြို့တွင် လောကမာရဇိန်စေတီ (အနိမ့်ဘုရား)ကို တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့သည်။ ယင်းစေတီတော်၏ ထီးတော်ကြီးကို ၁၂၃၄ ခုနှစ်၊ တပို့တွဲလဆန်း ၁၅ ရက် (၁၂ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၈၇၃)တွင် တင်လှူပူဇော်ခဲ့သည်။

သီပေါမင်း(အေဒီ ၁၈၇၈-၁၈၈၅)လက်ထက်တွင် လောကမာရဇိန်စေတီတော်၏အနောက်ဘက် တောင်ယွန်း ယွန်းတွင် လက်ဝဲဝင်းတော်မှူး၊ မြင်းစုကြီးဝန်မင်းကြီးနှင့်မြို့ရွာနေလူထုတို့က လောကရန်နိမ်စေတီ(အမြင့်ဘုရား)ကို တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့သည်။ ယင်းစေတီတော်တွင် ၁၂၄၅ ခုနှစ်၊ တန်ဆောင်မုန်းလဆန်း ၁၀ ရက်(၉ နိုဝင်ဘာ ၁၈၈၃)တွင် ထီးတော်တင်လှူခဲ့သည်။

သီပေါမင်းလက်ထက်တွင် ဗြိတိသျှတို့သည် အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်ရန် အကြောင်းရှာနေစဉ်တွင် ဘုံဘေးဘေးမားကုမ္ပဏီသစ်ခိုးမှု ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ဘုံဘေးဘေးမားကုမ္ပဏီသည် တောင်ငူ၊ ရမည်းသင်းခရိုင် သစ်ကြိတ်ပြီး သစ်တောတွင် သစ်လုပ်ငန်း လုပ်ကိုင်သည်။ ကုမ္ပဏီတွင် တာဝန်ရှိသူများမှာ ဂျေအေဗြိုက်စစ်(J.A. Bryce)၊ အိပ်ချ် မက်စဝယ် (H.Maxwell) တို့ဖြစ်ပြီး ကိုယ်စားလှယ်မှာ ဂျီအင်ဒြေနော(G.Andreino) ဖြစ်သည်။ ကိုယ်စားလှယ်က တောင်ငူ၊ ရမည်းသင်း၊ နှစ်မြို့ဝန်သင်းသေနတ်ဗိုလ် ငကြီးကို ငွေဒဂါးနှစ်သောင်း၊ ရွှေငါးပိဿာ လာဘ်ပေး၍ မြန်မာမင်း သို့ အခွန်မပေးဘဲ သစ်လုံးရေ ၅၆၀၀၀ ကျော်ကို လိမ်လည်ထုတ်ယူသည်။ ထိုသို့ လိမ်လည်ထုတ်ယူပြီး သစ်ခေါင်းတို့အား သစ်ခုတ်ခ၊ ထုတ်ယူခ ကုန်ကျစရိတ်များကို အပြေမပေးခဲ့ချေ။ ထို့ကြောင့် သစ်ခေါင်းကြီးကိုးဦးနှင့်အပေါင်းပါ သစ်ခေါင်း တို့က မြန်မာမင်းထံ တင်လျှောက်ခဲ့သည်။ ထိုအမှုကို မြန်မာမင်းလွှတ်တော်က စစ်ဆေးရာ သစ်ခေါင်းတို့တင်လျှောက် သည့်အတိုင်း ဘုံဘေးဘေးမားကုမ္ပဏီ၏ သစ်ခိုးမှု ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ မြန်မာမင်းလွှတ်တော်က ၁၂ ဩဂုတ် ၁၈၈၅ ခုနှစ် တွင် ဘုံဘေးဘေးမားကုမ္ပဏီအား ဒဏ်ငွေ ၂ သန်း ၃ သိန်းကျော် ဒဏ်ရိုက်သည်။ ထိုသို့ဒဏ်ရိုက်သည်ကို ဘုံဘေးဘေးမား ကုမ္ပဏီက မကျေနပ်၍ ရန်ကုန်မြို့ရှိ ဗြိတိသျှမဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး ဘားနဒ်ထံ တိုင်ကြားသည်။ ဗြိတိသျှမဟာဝန်ရှင် တော်မင်းကြီးက ၂၂ အောက်တိုဘာ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် မြန်မာဘုရင်အစိုးရသို့ ရာဇသံပေးပို့သည်။ မြန်မာတို့က ၄ နိုဝင်ဘာ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် သစ်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ အရေးမယူ ရုပ်သိမ်းကြောင်း ပြန်ကြားခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှတို့က မြန်မာတို့၏ပြန် ကြားချက်ကို လက်မခံဘဲ ၁၄ နိုဝင်ဘာ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် မြန်မာမင်းပိုင် အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်ရန် တတိယ ကျူးကျော်စစ် ဆင်နွှဲခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှရေကြောင်းချိတ်ပစ်မှုများက ၂၈ နိုဝင်ဘာ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် မန္တလေးမြို့ကို သိမ်းပိုက် ခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှကြည်းကြောင်းချိတ်ပစ်မှုများသည် တောင်ငူမြို့မှ ချိတ်ကလားရာ ၃ ဒီဇင်ဘာ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် နင်းကြမ်း မြို့ကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှတို့က အထက်မြန်မာနိုင်ငံအား သိမ်းပိုက်လိုက်သောအခါ သူ့ကျွန်မခံလိုသည့်မြန်မာ မျိုးချစ်တော်လှန်ရေးသမားတို့သည် ဗြိတိသျှတို့အား ဆန့်ကျင်တော်လှန်တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။ ပျဉ်းမနားဒေသမှ ဗြိတိသျှ တို့အား ခုခံတိုက်ခိုက်ခဲ့သည့်ပုဂ္ဂိုလ်များမှာ ကရင်အမျိုးသားခေါင်းဆောင် အိသာတောင်၊ ဗိုလ်နှစ်ခေါ် နေသူရိန်မင်းသား၊ ဗိုလ်လူကလေး၊ ဗိုလ်လျှောက်၊ ဗိုလ်မောင်ငယ်၊ ဗိုလ်သူတော်၊ ဗိုလ်နန်း၊ ဗိုလ်စံဖေ၊ ဗိုလ်သာမွန်၊ ဗိုလ်လှိုင်၊ ဗိုလ်တုတ်ကြီး၊

ဗုဒ္ဓရာဇာနှင့်သီဟရာဇာ၊ ကြည့်မြင်တိုင်မင်းသားကြီးတို့ ဖြစ်သည်။ ပျဉ်းမနားဒေသမှ ဗြိတိသျှတို့ကို တော်လှန်တိုက်ခိုက် ခဲ့ကြသည်။ ဗိုလ်ကျောက်၊ ဗိုလ်မောင်ငယ်၊ ဗိုလ်သူတော်၊ ဗိုလ်တုတ်ကြီး၊ ဗိုလ်နန်း၊ ဗိုလ်သာမှန်၊ ကြည့်မြင်တိုင်မင်းသား ကြီးတို့မှာ တိုင်းပြည်အတွက် အသက်စွန့်လှူခဲ့ကြသည်။ အင်္ဂလိပ်ဘက်မှလည်း မြန်မာတော်လှန်ရေးသမားတို့၏ လက် ချက်ဖြင့် ၂၆ ဇွန် ၁၈၈၆ တွင် ကုန်းရွာအနီး ကွင်းကြီးရွာ၌ ဒုတိယဗိုလ်ဟင်နရီသောမတ်(စ်)ရှာဘရစ်(Henry Thomas Shubrick)၊ ၁၂ နိုဝင်ဘာ ၁၈၈၆ တွင် ဗိုလ်အက်ကာစလေ(Lt. Eckersley)၊ ၁၇ နိုဝင်ဘာ ၁၈၈၆ တွင် မဒရပ် ခြေလျင် တပ်ရင်း အမှတ် ၁၆ မှ ဗိုလ်ဂရင်းဝုဒ်(Lt. Green Wood) တို့ကျဆုံးခဲ့သည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် မကြာမီ ၁၈၈၆ ခုနှစ်တွင် တောင်ငူမှနေ၍ မန္တလေး မြို့အထိ မီးရထားလမ်း ဖောက်လုပ်ခဲ့သည်။ ၁ မေ ၁၈၈၈ ခုနှစ်တွင် တောင်ငူ နှင်းကြမ်းမီးရထားလမ်း ဖွင့်လှစ်ခဲ့ပြီး နှင်း ကြမ်း(NIN GYAN) ဘူတာရုံပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ၁ မတ် ၁၈၈၉ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မှ မန္တလေးမြို့သို့ မီးရထားလမ်း တောက်လျှောက်ခတ်မောင်းနိုင်ခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် မီးရထားလမ်းများကို တိုးချဲ့ဖောက်လုပ်ခဲ့ရာ ၁၅ နိုဝင်ဘာ ၁၈၈၉ ခုနှစ်တွင် သာစည်-မိတ္ထီလာ၊ မြင်းခြံ မီးရထားလမ်းဖွင့်လှစ်နိုင်ခဲ့သည်။ မြင်းခြံ(MYIN GYAN) သို့ မီးရထား ပေါက်ပြီးနောက် အုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင်လည်းကောင်း၊ စာများ၊ ကုန်ပစ္စည်းများ ပို့ရာတွင်လည်း ကောင်း၊ နှင်းကြမ်းနှင့်မြင်းခြံ မကြာခဏ မှားယွင်းမှုများ ကြုံရသည့်အတွက် နှင်းကြမ်းအမည်အား နယ်ကျွန်(၁၂)မြို့ တွင် ပါ ဝင်သည့် "ပျဉ်းမနားမြို့"အမည်သို့ ပြောင်းလဲခဲ့သည်။ ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်မှ စတင်ကာ နှင်းကြမ်းမြို့သည် ပျဉ်းမနား အမည်သို့ ပြောင်းသွားပြီး မူလပျဉ်းမနားမြို့သည် ပျဉ်းမနားဟောင်း သို့မဟုတ် လမ်းပျဉ်းမနား အမည်ဖြစ်သွားခဲ့သည်။

ဗြိတိသျှတို့ မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် စစ်အုပ်ချုပ်ရေးဖြင့် အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဗြိတိသျှနယ် ဘက်အရာရှိများဖြင့် ဗြူရီကရေစီအုပ်ချုပ်ရေး ပြောင်းလဲကျင့်သုံးခဲ့သည်။ နှင်းကြမ်းမြို့သည် ၁၈၈၆ ခုနှစ်မှ ၁၈၉၄ ခုနှစ် အထိ (၈)နှစ်ခန့် ခရိုင်မြို့အဖြစ် ရပ်တည်နိုင်ခဲ့သည်။ ၂ ဧပြီ ၁၈၈၈ ခုနှစ်တွင် ပျဉ်းမနားမြို့၌ ဗြူနီစီပယ်အုပ်ချုပ်ရေးကျင့် သုံးခဲ့သည်။ ၁၈၉၄ ခုနှစ်တွင် ပျဉ်းမနားခရိုင်ကို ရမည်းသင်းခရိုင်အတွင်း ထည့်သွင်းခဲ့ရာမှ ပျဉ်းမနားသည် မြို့နယ်အ ဆင့်ဖြစ်သွားခဲ့သည်။ ၁၉၂၁ ခုနှစ်တွင် ပျဉ်းမနားမြို့ပေါ်ရှိ ရပ်ကွက်များအား မင်္ဂလာရပ်၊ ရွှေချီရပ်၊ ရန်အောင်ရပ်နှင့်ရွာ ကောက်ရပ်ဟူ၍ ရပ်ကွက်ကြီး ၄ ခု သတ်မှတ်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

ပျဉ်းမနားအရှေ့ဘက် (၇)မိုင်ခန့်အကွာ ပေါင်းလောင်းမြစ်အရှေ့ဘက်ရှိ ဆင်ဖြူတောင်ပေါ်တွင် ဉာဏ်တော် ၁၅ ပေခန့်မြင့်သည့် စေတီတစ်ဆူရှိခဲ့သည်။ ဆင်ဖြူတောင်၏ မြောက်ဘက်လက်မောင်းတွင် သဘာဝအလျောက်ဖြစ်နေသည့် စိန်တစ်လုံးဂူ၊ ဇော်ဂျီဂူ၊ နဂါးမင်းဂူ၊ မျောက်မင်းဂူ၊ ဆင်ဖြူကိန်းအောင်းသည့်ဂူ၊ နတ်ရေတွင်း၊ နတ်ရေကန်၊ ကျောက် ခေါင်းလောင်း၊ နတ်မြင်းပျံတွင်း၊ မွန်းတည့်ပေါက်ခေါ်သည့်ဂူ စသည်ဖြင့် အမည်များပေးခဲ့ကြသည်။ ရသေ့ကြီးဦးခန္တီ သည် ပျဉ်းမနားမြို့မှ သူဌေးဦးလမ်း၊ ဇနီးဒေါ်မမလေးတို့၏ ငွေအားဖြင့် ဆင်ဖြူတောင်ခြေရင်း၌ ကိုးခန်းတန်းဆောင်း ကြီးနှင့်ဘုရားကြီး တည်ဆောက်ရန် ၃၀ ဧပြီ ၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် ပဏ္ဍိတ်ရိုက်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် နိုင်ငံခြားကုမ္ပဏီများနှင့် ဆက်သွယ်ကာ ကိုးခန်းတန်းဆောင်းနေရပ်နှင့်ကိုးခန်းဘုရားကြီးကို ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်။ ကိုးခန်းတန်းဆောင်းနေရပ် စတင်တည်ဆောက်ဆဲကာလ၌ ဉာဏ်တော် ၆၄ တောင်၊ (၉၆)ပေရှိ ဆင်ဖြူတောင်စေတီကိုလည်း တစ်ပြိုင်နက် စတင် တည်ခဲ့သည်။

ပျဉ်းမနားမြို့မှ သူဌေးဦးလမ်းနှင့်ဇနီးဒေါ်မမလေးတို့သည် ပျဉ်းမနားမြို့ ရန်အောင် ၂ ရပ်ကွက်အတွင်း လောက ရန်နိမ်စေတီ အရှေ့မြောက်ဘက်ရှိ မြေနေရာအား ဝယ်ယူပြီး ၁၄၀ ပေပတ်လည်ရှိ ကိုးခန်းတန်းဆောင်းကြီးအား ဆောက် လုပ်ခဲ့ပြီး တန်းဆောင်းကြီးအတွင်း ကိုးခန်းဘုရားကြီးဘွဲ့ဖြင့် ကြေးချိန် ၃၅၅၀ ပိဿာရှိ ကြေးသွန်းဆင်းတုတော်ကြီးတစ် ဆူ တည်ခဲ့ရာ ၅ ဇန်နဝါရီ ၁၉၃၅ ခုနှစ်တွင် တည်ဆောက်ပြီးစီးခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၁၉၀၆ ခုနှစ်၌ ဝိုင်အမ်ဘီအေခေါ် ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း တည်ထောင်ပြီး အမျိုးဘာသာ သာသနာအတွက် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ဝိုင်အမ်ဘီအေ အသင်း၏ လှုံ့ဆော်ချက်များကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့ အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်များ နိုးကြားလာခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအ ရပ်ရပ်တွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းနှင့်အလားတူ အသင်းများကို ဖွဲ့စည်းကြရာ ပျဉ်းမနားမြို့တွင်လည်း ဝိုင်အမ်ဘီအေအ သင်း တည်ထောင်ကာ အမျိုးသားရေးဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ ပျဉ်းမနားမြို့တွင် ၂ အောက်တိုဘာ ၁၉၁၇ မှ ၄ အောက်တို ဘာ ၁၉၁၇ ရက်အထိ ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းချုပ်ကြီး၏ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပဉ္စမအကြိမ်ညီလာခံကို ကျင်းပခဲ့သည်။ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေကို မြန်မာတိုင်းရင်းသားအသင်းများ၏ အသင်းချုပ်ကြီး(General Council of Burmese Association/G.C.B.A)တို့ ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းပြီးနောက် ဝံသာနုမျိုးချစ်စိတ်ဓာတ်များ ပိုမိုတိုးတက်ထွန်းကားလာခဲ့ သည်။

တို့ဗမာအစည်းအရုံးကို သခင်ဘသောင်းနှင့်လူငယ်တစ်စုက ၃၀ မေ ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ပျဉ်းမနားမြို့ရှိ မျိုးချစ်စိတ်ထက်သန်သည့်လူငယ်များသည် တို့ဗမာအစည်းအရုံးခွဲများ တည်ထောင်ကာ အမျိုးသားရေး

လှုပ်ရှားမှုများ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ ဥရောပတွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ် စတင်ဖြစ်ပွားသောအခါ မြန်မာမျိုးချစ်လူငယ်တို့သည် အင်္ဂလိပ်အခက် ဗမာအချက်ဟု ကြွေးကြော်ကာ ဗြိတိသျှကိုလိုနီတပ်မှူးအောက်မှ လွတ်မြောက်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်ကို လက်နက်ကိုင်တော်လှန်နိုင်ရန်အတွက် မြန်မာမျိုးချစ်လူငယ်တို့သည် ဂျပန်နိုင်ငံသို့ စစ်ပညာသင်ကြားရန် သွားရောက်ရာတွင် ပျဉ်းမနားမြို့မှ သခင်လှဖေ(ဗိုလ်လက်ျာ)၊ သခင်စံမြ(ဗိုလ်တောက်ထိန်)နှင့်သခင်ခင်မောင်ဦး(ဗိုလ်တာရာ)တို့ပါဝင်ခဲ့သည်။ မြန်မာမျိုးချစ်လူငယ်ရဲဘော်သုံးကျိပ်သည် တိုင်နန်နှင့်တိုင်ဝမ်ကျွန်းတို့တွင် စစ်ပညာသင်ကြားခဲ့သည်။

ဂျပန်တို့သည် ၈ ဒီဇင်ဘာ ၁၉၄၁ ခုနှစ်တွင် ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာအတွင်း ဟာဝိုင်းယီကျွန်း(Hawaii)ရှိ အမေရိကန်တို့၏ ပုလဲရေတပ်စခန်း(Pearl Harbour)ကို တိုက်ခိုက်ခြင်းဖြင့် အရှေ့အာရှစစ်ပွဲကြီး စတင်ခဲ့သည်။ ထိုစစ်ပွဲ စတင်ပြီးနောက် ရဲဘော်သုံးကျိပ်သည် ထိုင်းနိုင်ငံ ဘန်ကောက်မြို့သို့ စခန်းပြောင်းရောက်ရှိခဲ့သည်။ ရဲဘော်သုံးကျိပ်သည် ၂၇ ဒီဇင်ဘာ ၁၉၄၁ ခုနှစ်တွင် ဘန်ကောက်မြို့၌ ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဂျပန်တပ်မတော်နှင့်ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဦးတည်၍ ဗြိတိသျှတို့ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ရာ ၈ မတ် ၁၉၄၂ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ရန်ကုန်မြို့မှ ဆုတ်ခွာသွားသည့်ဗြိတိသျှတပ်များကို ဆက်လက်ထိုးစစ်ဆင်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ဂျပန်တပ်နှင့်ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်တို့သည် ဗြိတိသျှတို့၏ ဆုတ်ခွာစစ်ကို အကူအညီပေးရန် ပျဉ်းမနားမြို့သို့ရောက်ရှိ တပ်စွဲထားသည့်အမှတ် ၅ တရုတ်တပ်တော်ကို တိုက်ခိုက်ရာ ၁၉ ဧပြီ ၁၉၄၂ ခုနှစ်တွင် တရုတ်တပ်များ ပျဉ်းမနားမှ ဆုတ်ခွာသွားသည့်အတွက် ပျဉ်းမနားမြို့ကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။

ဂျပန်ခေတ်(၁၉၄၂-၄၅)အတွင်း ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်ကို ဗမာ့ကာကွယ်ရေးတပ်မတော်အဖြစ် ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဂျပန်ခေတ်အတွင်း ၂၇ ဇူလိုင် ၁၉၄၂ ခုနှစ်တွင် ဗမာ့ကာကွယ်ရေးတပ်မတော်စစ်ဌာနချုပ်ရုံးကို ပျဉ်းမနားမြို့ ခရိုင်အရေးပိုင်ရုံး အဆောက်အဦးတွင် ထားရှိသည်။ ဗမာ့ကာကွယ်ရေးတပ်မတော်တပ်ရင်း ၁၊ ၂ နှင့် ၃ တို့ ပျဉ်းမနားမြို့တွင် စခန်းချ၍ စစ်ရေးလေ့ကျင့်မှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။

ဖက်ဆစ်ဂျပန်တော်လှန်ရေးကို ၂၇ မတ် ၁၉၄၅ ခုနှစ်တွင် စတင်ရာ ပျဉ်းမနား၊ တောင်ငူ၊ တောင်ပိုင်းရှမ်းပြည်ဒေသသည် စစ်တိုင်အမှတ် ၆ တွင်ပါဝင်ပြီး တိုင်းမှူးမှာ ဗိုလ်မှူးရဲထွဋ်(ရဲဘော်သုံးကျိပ်ဝင်)ဖြစ်သည်။ ဗိုလ်မှူးရဲထွဋ် ဦးစီးသည့်ဖက်ဆစ်ဂျပန်တော်လှန်ရေးတပ်ဖွဲ့ဝင်များသည် ပျဉ်းမနားဒေသတစ်ဝိုက်တွင် ဖက်ဆစ်ဂျပန်များကို တော်လှန်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။

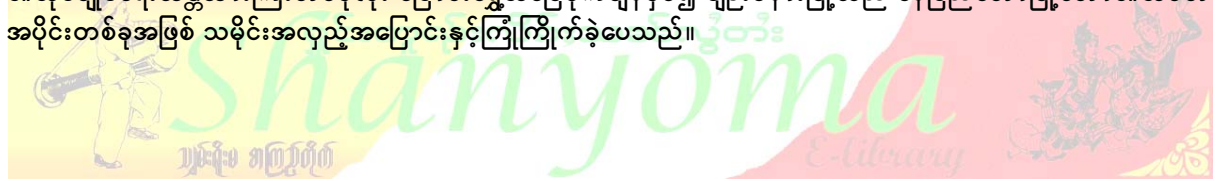
မြန်မာနိုင်ငံလွတ်လပ်ရေး ရပြီးနောက် ဗမာပြည်ကွန်မြူနစ်ပါတီ(ဗ က ပ)သည် ပျဉ်းမနားမြို့အနောက်တောင်ဘက် ၂ မိုင် ၃ ဖာလုံအကွာ အလျင်လိုကျေးရွာ ဒုတိယအကြိမ်မြောက် ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ တောင်သူလယ်သမားညီလာခံကို ၁၃ မတ် ၁၉၄၈ မှ ၁၈ မတ် ၁၉၄၈ ခုနှစ်အထိ ကျင်းပခဲ့သည်။ ဤညီလာခံတွင် ဗ က ပသည် ဖ ဆ ပ လ အစိုးရအား ချေမှုန်းသုတ်သင်ပစ်ရန် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ခဲ့သည်။ ညီလာခံအပြီး ၁၈ ရက်အကြာ ၂၈ မတ် ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် ဗ က ပသည် တောခို၍ ဖ ဆ ပ လ အစိုးရအား တော်လှန်တိုက်ခိုက်ရာမှ ပြည်တွင်းစစ် စတင်ခဲ့သည်။ ပြည်တွင်းစစ် စလျှင်စချင်း ၁၉၄၈ ခုနှစ် မတ်လတွင် ပျဉ်းမနားဒေသသည် ကွန်မြူနစ်အခြေခံစခန်း ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ပျဉ်းမနားနယ်ရှိ ကွန်မြူနစ်တို့အား နှိမ်နင်းရန် အစိုးရက ကချင်လူမျိုးတပ်ခွဲမှူးနော်ဆိုင်းအား ပျဉ်းမနား၊ လယ်ဝေး၊ တောင်ညိုဒေသသို့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ နော်ဆိုင်းသည် ကွန်မြူနစ်နှိမ်နင်းရေးအမည်ခံကာ ပျဉ်းမနားနယ်အတွင်းရှိ ကျေးရွာလူထုကို အစုလိုက်အပြုံလိုက် သတ်ဖြတ်ခြင်း၊ ကျေးရွာများကို မီးရှို့ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အစိုးရသည် နော်ဆိုင်း၏ လူမဆန်စွာ ရက်စက်မှုများကို အရေးယူရန် ပြင်ဆင်နေစဉ် နော်ဆိုင်းသည် ကရင်အမျိုးသားကာကွယ်ရေးတပ်ဖွဲ့(ကေအင်ဒီအို)နှင့်ပူးပေါင်းခဲ့သည်။ ကေအင်ဒီအိုများသည် နော်ဆိုင်းနှင့်ပူးပေါင်း၍ တောင်ငူမှ ပျဉ်းမနားသို့ ချီတက်ကာ ပျဉ်းမနားကို ၁၇ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင် သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ကေအင်ဒီအိုတပ်ဖွဲ့များ အထက်မြန်မာနိုင်ငံသို့ဆက်လက် ချီတက်သွားသောအခါ ဗိုလ်တောက်ထိန်(ရဲဘော်သုံးကျိပ်ဝင်)ဦးစီးသည့် သောင်းကျန်းမှုကာကွယ်ရေးကော်မတီက ပျဉ်းမနားမြို့ကို ဝင်ရောက်ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ခဲ့သည်။ ကွန်မြူနစ်တို့သည် ပျဉ်းမနားမြို့ကို သိမ်းပိုက်နိုင်ရေးအတွက် တိုက်ပွဲဆင်ခဲ့ရာ ၂၃ မတ် ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင် ပျဉ်းမနားမြို့သည် ကွန်မြူနစ်တို့လက်အောက် ကျရောက်ခဲ့သည်။ ကွန်မြူနစ်တို့ ပျဉ်းမနားကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် ပြည်သူ့ရဲဘော်(ဖြူ)များနှင့်ပူးပေါင်းမိကာ အင်အားကြီးမားခဲ့သည်။ ကွန်မြူနစ်တို့သည် ပျဉ်းမနားမြို့ကို တစ်နှစ်ကျော်မျှ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ သို့သော် ဗမာ့တပ်မတော်နှင့်အစိုးရတပ်ပေါင်းစုတို့သည် ၁၉၅၀ ခုနှစ် နှစ်ဦးမှစ၍ သောင်းကျန်းမှုလက်အောက် ကျရောက်နေသည့်မြို့များကို တစ်မြို့ပြီးတစ်မြို့ ပြန်လည်ထိုးစစ်ဆင်တိုက်ခိုက်ရာ ၂၈ မတ် ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်တွင် ပျဉ်းမနားမြို့ကို ပြန်လည်သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။

ပျဉ်းမနားမြို့၌ ၁၁ နိုဝင်ဘာ ၁၉၅၇ ခုနှစ်တွင် ဗမာပြည် ကွန်မြူနစ်ပါတီဝင် ၁၀၀ ကျော် လက်နက်ချအလင်းဝင်လာခဲ့သည်။ ဖ ဆ ပ လ အစိုးရက ပျဉ်းမနားမြို့အား ငြိမ်းချမ်းရေးမြို့တော်ဟုအမည်ပေးခဲ့သည်။

ဖ ဆ ပ လခေတ်(၁၉၄၈-၆၂)တွင် ပျဉ်းမနားမြို့၌ နယ်ပိုင်၊ မြို့ပိုင်အရာရှိများဖြင့်လည်းကောင်း၊ တော်လှန်ရေး ကောင်စီခေတ်(၁၉၆၂-၇၄)တွင် မြို့နယ်လုံခြုံရေးနှင့်အုပ်ချုပ်မှုကော်မတီများဖြင့်လည်းကောင်း၊ ပြည်ထောင်စုဆိုရှယ်လစ် သမ္မတမြန်မာနိုင်ငံခေတ်(၁၉၇၄-၈၈)တွင် မြို့နယ်ပြည်သူ့ကောင်စီများဖြင့်လည်းကောင်း ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ၁၈ စက်တင်ဘာ ၁၉၈၈ ခုနှစ်တွင် တပ်မတော်က နိုင်ငံတော်အာဏာကို ထိန်းသိမ်းပြီးနောက် ၁၉၈၈ မှ ၁၉၉၇ ခုနှစ်အထိ မြို့ နယ်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့ကိုလည်းကောင်း၊ ၁၉၉၇ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၀ ခုနှစ်အထိ မြို့နယ်အေးချမ်းသာယာရေး နှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးကောင်စီကိုလည်းကောင်း ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။

နိုင်ငံတော်အေးချမ်းသာယာရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးကောင်စီလက်ထက်တွင် ပျဉ်းမနားဒေသ၌ အုပ်ချုပ်ရေးမြို့တော် သစ် နေပြည်တော်တည်ဆောက်ရန် စီစဉ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ပျဉ်းမနားဒေသ၌ အစိုးရဝန်ကြီးဌာနရုံးများတည်ဆောက် ခြင်း၊ လူနေတိုက်ခန်းနှင့်အိမ်ရာများ တည်ဆောက်ခြင်း၊ မြို့တော်တစ်ခုနှင့်လျော်ညီသော လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး၊ သယ် ယူပို့ဆောင်ရေးများ တိုးချဲ့ပြုပြင်တည်ဆောက်ခြင်းများကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ၆ နိုဝင်ဘာ ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့မှ အစိုးရဝန်ကြီးဌာနရုံးများကို နေပြည်တော်သို့ ပထမဆုံး ပြောင်းရွှေ့ခဲ့သည်။ ၃၀ မတ် ၂၀၀၆ ခုနှစ်တွင် ပျဉ်း မနား၊ လယ်ဝေး၊ တပ်ကုန်း၊ မြို့နယ်များပေါင်း၍ ပျဉ်းမနားခရိုင် ဖွဲ့စည်းပြီး နေပြည်တော် (သို့မဟုတ်) မြန်မာနိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေးမြို့တော် သတ်မှတ်ခဲ့သည်။

အချုပ်အားဖြင့်ဆိုရလျှင် ပျဉ်းမနားဒေသတွင် ပျူခေတ်ကပင် မြို့ပြပြည်ရွာများ တည်ထောင်နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ ပုဂံခေတ်နှောင်းပိုင်းတွင် ပျဉ်းမနား(နင်းကြမ်းမြို့) စတင်ခဲ့ပြီး ခေတ်အဆက်ဆက် တစတစ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခဲ့သည်။ ပုဂံ ခေတ်၊ အင်းဝခေတ်၊ တောင်ငူခေတ်၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်တို့တွင် ပျဉ်းမနားဒေသ၌ သာသနိကအဆောက်အအုံများ တည် ဆောက်ခဲ့ကြပြီး သာသနာထွန်းကားခဲ့သည်။ ပျဉ်းမနားဒေသသည် ဗြိတိသျှနယ်ချဲ့တို့ကို တော်လှန်တိုက်ခိုက်ရာတွင် လည်းကောင်း၊ အမျိုးသားနိုင်ငံရေးတွင်လည်းကောင်း၊ ဖက်ဆစ်ဂျပန်တော်လှန်ရေးတွင်လည်းကောင်း၊ မြန်မာ့လွတ်လပ် ရေးကြိုးပမ်းမှုတွင်လည်းကောင်း သမိုင်းမော်ကွန်းတင်ခဲ့ရသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် ပျဉ်းမနားဒေသ သည် နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ အဘက်ဘက်မှ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခဲ့သည်။ ၆ နိုဝင်ဘာ ၂၀၀၅ ခုနှစ်ကစ၍ မြန်မာနိုင်ငံ ၏ အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားကြီးတစ်ခုလုံး ပြောင်းရွှေ့အခြေစိုက်ချိန်မှစ၍ ပျဉ်းမနားမြို့သည် နေပြည်တော်မြို့တော်၏ အစိတ် အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် သမိုင်းအလှည့်အပြောင်းနှင့်ကြိုကြိုက်ခဲ့ပေသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

ပျဉ်းမနားမြို့နယ် ပါတီယူနစ်၊ မြို့နယ်ဖြစ်စဉ်မှတ်တမ်း။ ၁၉၇၂
ကျော်ငြိမ်း၊ ဖဆပလခေတ်ပျဉ်းမနားသမိုင်း(၁၉၄၈-၆၂)၊ မဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့ယူကျမ်း၊ သမိုင်းဌာန၊ မန္တလေးတက္ကသိုလ်၊ ၁၉၇၄
ဦးမောင်မောင်တင်၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်မဟာရာဇဝင်တော်ကြီး၊ တတိယတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်အောင်ဆက်